

**VUUR EN
WOEDE**

MICHAEL WOLFF

VUUR EN

WOEDE

IN HET WITTE HUIS VAN TRUMP

2018 Prometheus Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Fire and Fury*

© 2018 Michael Wolff

© 2018 Nederlandse vertaling Uitgeverij Prometheus en Gerda Baardman, Ton Heuvelmans, Sjaak de Jong, Mario Molegraaf, Rob van Moppes en Susan Ridder

Omslagontwerp Sander Patelski

Foto omslag Mark Peterson/Redux/Hollandse Hoogte

Foto auteur © David Bailey

Zetwerk Mat-Zet bv, Soest

www.uitgeverijprometheus.nl

ISBN 978 90 446 3743 4

PROLOOG

AILES EN BANNON

De avond begon om halfzeven, maar Steve Bannon, die ineens een van de machtigste mannen ter wereld was geworden en zich daarom minder van tijd-afspraken aantrok, was te laat.

Bannon had beloofd naar het besloten etentje te komen dat door gemeenschappelijke vrienden in een huis in Greenwich Village was georganiseerd omdat hij Roger Ailes, voormalig hoofd van Fox News, wilde spreken, de belangrijkste figuur in de rechtse media en Bannons vroegere mentor. De dag daarna, 4 januari 2017 – iets meer dan twee weken voor de inauguratie van zijn vriend Donald Trump als de vijfenveertigste president –, zou Ailes naar Palm Beach gaan voor zijn noodgedwongen, maar hopelijk tijdelijk pensioen.

Het dreigde te gaan sneeuwen en even leek het etentje niet door te gaan. De zesenzeventigjarige Ailes had een lange voorgeschiedenis van been- en heupproblemen. Hij kon nauwelijks lopen en was na zijn komst naar Manhattan met zijn vrouw Beth, met wie hij buiten de stad aan de Hudson woonde, bang om de gladde straten op te gaan. Maar hij wilde Bannon erg graag spreken. Bannons assistente, Alexandra Preate, aptte voortdurend met het laatste nieuws over Bannons pogingen uit de Trump Tower weg te komen.

Terwijl het kleine gezelschap op Bannon wachtte was het helemaal de avond van Ailes. Die was net zo verbijsterd over de overwinning van zijn oude vriend Donald Trump als bijna ieder ander en gaf een soort minicollage over de ongewisheid en absurditeit van de politiek. Voordat hij in 1996 Fox News oprichtte, was Ailes dertig jaar lang een van de meest vooraanstaande politieke functionarissen van de Republikeinse Partij geweest. Hoe verrast hij ook

was door de verkiezing, toch zag hij een rechte lijn van Nixon naar Trump. Hij wist alleen niet zeker of Trump, die in zijn leven zowel Republikein als lid van de American Independent Party als Democraat was geweest, dat wel waar kon maken. Toch meende hij Trump beter te kennen dan wie dan ook en wilde hij hem graag zijn hulp aanbieden. Hij wilde ook graag weer een positie in de rechtse media en beschreef enthousiast een paar mogelijkheden om de miljarden bij elkaar te krijgen die hij voor een nieuwe televisiezender nodig dacht te hebben.

Ailes en Bannon beschouwden zichzelf als historisch onderlegd en waren allebei in charismatische zin aanhanger van geünificeerde-veldentheorieën – ze hadden een persoonlijke relatie met de geschiedenis én met Donald Trump.

Nu moest Ailes met tegenzin erkennen dat hij, althans voor dit moment, het rechtse stokje aan Bannon moest doorgeven. Dat was wel erg ironisch. Zijn Fox News, dat 1,5 miljard dollar per jaar opbracht, domineerde nu al twee decennia lang de Republikeinse politiek. Nu werd die rol opgeëist door Bannons Breitbart News, dat maar 1,5 miljoen per jaar opleverde. Dertig jaar lang had Ailes, tot voor kort de machtigste figuur in de conservatieve politiek, Donald Trump getolereerd en tevreden gehouden, maar uiteindelijk hadden Bannon en Breitbart voor de verkiezingsoverwinning gezorgd.

Een halfjaar daarvoor, toen een overwinning voor Trump nog ondenkbaar leek, werd Ailes bij Fox wegens seksuele intimidatie oneervol ontslagen door toedoen van de progressieve zoons van de conservatieve vijftachtigjarige Rupert Murdoch, de grootste aandeelhouder van Fox News en de machtigste mediamagnaat van zijn tijd. De val van Ailes zorgde voor feestvreugde in het progressieve kamp: de grootste conservatieve boeman van de moderne politiek was door de nieuwe maatschappelijke gedragsregels gevelde. Toen werd Trump, die van nog veel vulgairder en ongepaster gedrag werd beschuldigd, nog geen drie maanden later tot president verkozen.

Ailes waardeerde heel veel in Trump: zijn verkooptalent, zijn showmanschap, zijn roddels. Hij bewonderde Trumps instinct voor de markt – of althans de meedogenloosheid en onvermoeibaarheid van zijn onophoudelijke pogingen die voor zich te winnen. Hij hield van Trumps stijl. Hij hield van Trumps impact en schaamteloosheid. ‘Hij gaat gewoon door,’ had hij na het eerste debat met Hillary Clinton bewonderend tegen een vriend gezegd. ‘Als je Donald

voor zijn kop slaat, gaat hij gewoon door. Hij voelt niet eens dat hij geslagen wordt.’

Maar Ailes was ervan overtuigd dat Trump geen politieke overtuigingen of ruggengraat had. Het feit dat Trump de ultieme avatar van de boze burger van Fox was geworden, was het zoveelste teken dat de wereld op zijn kop stond. Dit was een grap ten koste van een ander – en Ailes dacht dat hij misschien die ander was.

Toch had hij decennialang politici geobserveerd en in zijn lange loopbaan stijlen, curiositeiten, bedenksels, lafheid en gekte in alle soorten en maten gezien. Mensen zoals hij – en nu ook Bannon – moesten overal mee kunnen werken. De ultieme symbiotische relatie in wederzijdse afhankelijkheid. Politici waren de boegbeelden van complexe organisaties. Invloedrijke mediameden kenden het klappen van de zweep, net als de meeste kandidaten en hogere functionarissen. Maar Trump niet, dat wist Ailes vrij zeker. Trump was onge-disciplineerd – niet in staat zich aan een plan te houden. Hij kon niet meedraaien in een organisatie en zou zich waarschijnlijk ook niet schikken naar een bepaald programma of principe. In Ailes’ ogen was hij een *rebel without a cause*. Hij was gewoon ‘Donald’ – alsof daarmee alles was gezegd.

Begin augustus, minder dan een maand na Ailes’ ontslag bij Fox News, vroeg Trump zijn oude vriend de leiding van zijn rampzalige campagne op zich te nemen. Ailes, die wist dat Trump nooit advies opvolgde of zelfs maar aanhoorde, bedankte. Een week later had Bannon de baan.

Na Trumps overwinning leek Ailes enerzijds spijt te hebben dat hij de kans had laten lopen om campagneleider van zijn vriend te worden en anderzijds haast niet te kunnen geloven dat Trumps aanbod zo’n ultieme kans was gebleken. Trumps opkomst, begreep Ailes, was de onwaarschijnlijke triomf van alles waar Ailes en Fox News voor stonden. Tenslotte was Ailes misschien wel zelf verantwoordelijk voor het ontketenen van de boze burger die Trump in het zadel had geholpen: hij had de rechtse media bedacht die het personage Trump verheerlijkten.

Als lid van de selecte groep vrienden en adviseurs die Trump vaak belde hoopte Ailes dat hij de nieuwe president vaker zou spreken als hij en Beth naar Palm Beach waren verhuisd; hij wist dat Trump van plan was regelmatig naar Mar-a-Lago te gaan en dat lag vlak bij Ailes’ nieuwe huis. Toch, al wist hij best dat in de politiek alles verandert als je wint – de winnaar is de winnaar –,

kon hij het onwaarschijnlijke, bizarre feit dat zijn vriend Donald Trump nu president van de Verenigde Staten was nauwelijks bevatten.

Om halftien, drie uur te laat, toen het eten al bijna op was, kwam Bannon eindelijk binnen. In zijn slonzige jasje, zijn karakteristieke twee-overhemden-over-elkaar en zijn legerbroek ging de dikke, ongeschoren drieënzestigjarige bij de anderen aan tafel zitten en trok het gesprek meteen naar zich toe. Hij schoof het aangeboden glas wijn weg – ‘Ik drink niet’ – en begon met zijn lopende commentaar, een indringende stroom informatie over de wereld die hij ging overnemen.

‘We gaan er vol tegenaan, zodat alle aanstaande ministers binnen zeven dagen door de Senaat zijn goedgekeurd,’ zei hij over de jarenvijftigachtige kruising tussen een zakenkabinet en een militaire regering. ‘Twee dagen voor Tillerson, twee voor Session, twee voor Mattis...’

Van ‘Mad Dog’ (dolle hond) Mattis – de gepensioneerde viersterrengeneraal die Trump als minister van Defensie had genomineerd – ging hij over op een lange tirade over foltering, de verrassend progressieve generaals en de stompzinigheid van de civiel-militaire bureaucratie. Toen stoomde hij door naar de naderende benoeming van Michael Flynn – een favoriete Trumpgezinde generaal die bij veel verkiezingsbijeenkomsten het voorprogramma was geweest – als nationale veiligheidsadviseur.

‘Hij is oké. Het is geen Jim Mattis of John Kelly... maar hij is oké. Hij moet alleen een goede staf om zich heen hebben.’ Toch hield Bannon vol: ‘Als je alle anti-Trump-gasten wegstreept die al die brieven hebben ondertekend en alle neoconservatieven die ons in al die oorlogen hebben gestort... zo veel talent hebben we niet achter de hand.’

Bannon zei dat hij zou proberen John Bolton, de bekende havikdiplomaat, naar voren te schuiven als nationale veiligheidsadviseur. Bolton was ook een favoriet van Ailes.

‘Hij is gek op bommen,’ zei Ailes, ‘en het is een raar kereltje. Maar je hebt hem nodig. Wie heeft er verder verstand van Israël? Flynn is nogal gebeten op Iran. Tillerson’ – die minister van Buitenlandse Zaken moest worden – ‘heeft alleen verstand van olie.’

‘Boltons snor is wel een probleem,’ snoof Bannon. ‘Trump vindt het geen gezicht. Bolton is niet ieders smaak.’

‘Er was nogal wat over te doen toen hij een keer in een hotel had gevochten en een vrouw achterna had gezeten.’

‘Als Trump dat hoort, benoemt hij hem vast.’

Bannon was merkwaardig genoeg in staat Trump te omarmen en tegelijk te suggereren dat hij hem niet helemaal serieus nam. Hij had Trump, die dan weer wel en dan weer niet presidentskandidaat was, in 2010 leren kennen. Bij een bijeenkomst in de Trump Tower had Bannon voorgesteld dat Trump Tea Party-achtige kandidaten met een half miljoen zou ondersteunen omdat dat goed zou zijn voor zijn presidentiële ambities. Bannon dacht dat Trump nooit zo veel geld zou ophoesten. Hij was niet serieus in de race. Tussen die eerste ontmoeting en het moment dat hij in augustus 2016 de leiding over Trumps campagne op zich nam, had hij Trump weliswaar voor zijn radioprogramma een paar keer geïnterviewd, maar hij wist zeker dat hij hem verder nooit langer dan tien minuten onder vier ogen had gesproken.

Maar nu was zijn moment daar. Wereldwijd leek alles ineens onzeker. Brexit in het Verenigd Koninkrijk, migratiegolven aan de Europese kusten, de rechteloos geworden werkers, het spook van een nieuwe financiële crisis, Bernie Sanders en zijn progressieve revanchisme – verzet alom. Zelfs de meest uitgesproken voorstanders van globalisering aarzelden inmiddels. Bannon was ervan overtuigd dat heel veel mensen nu openstonden voor een nieuwe boodschap: de wereld heeft grenzen nodig – of: de wereld moet terug naar de tijd dat er nog grenzen waren. De tijd dat Amerika nog groot was. Trump was het podium voor die boodschap geworden.

Die avond in januari zat Bannon al bijna vijf maanden tot over zijn oren in de wereld van Trump. Hij had inmiddels weliswaar een behoorlijke catalogus van Trumps eigenaardigheden aangelegd en er waren redenen tot bezorgdheid over de onvoorspelbaarheid en de opvattingen van zijn baas, maar dat nam niet weg dat Trump een buitengewone, charismatische aantrekkingskracht uitoefende op rechts, de Tea Party en grappenmakers op internet, en dat hij nu, na zijn overwinning, Steve Bannon een kans bood.

‘Snapt *hij* het eigenlijk wel?’ vroeg Ailes ineens. Hij keek Bannon strak aan.

Hij bedoelde: snapt Trump het wel? Dat leek de grote vraag bij de plannen van rechts: snapt de miljonair, de playboy, wel wat de arbeiders willen en waar

ze voor staan? Maar misschien was het ook wel een regelrechte vraag over het verschijnsel macht. Snapte Trump wel waar de geschiedenis hem had geplaatst?

Bannon nam een slokje water. ‘Ja, hij snapt het,’ zei Bannon nadat hij misschien nét iets te lang had gearzeld. ‘Wat hij ervan snapt, snapt hij tenminste.’

Ailes bleef hem zijdelings aankijken alsof hij wachtte tot Bannon zich meer in de kaart liet kijken.

‘Echt,’ zei Bannon. ‘Hij doet mee. Het is allemaal zijn idee.’ Van Trump zelf kwam Bannon op de plannen van de regering-Trump. ‘We gaan de Amerikaanse ambassade meteen naar Jeruzalem verplaatsen. Netanyahu vindt het geweldig. Sheldon’ – Sheldon Adelson, de casino-miljardair, ultrarechtse voorstander van Israël en van Trump – ‘vindt het ook geweldig. We weten welke kant we hiermee op gaan.’

‘Weet Donald dat al?’ vroeg de sceptische Ailes.

Bannon glimlachte – bijna knipogend – en ging door: ‘Jordanië mag de Westelijke Jordaanoever hebben en Egypte Gaza. De Saudi’s staan op het randje, de Egyptenaren staan op het randje, iedereen is als de dood voor Iran... Jemen, de Sinai, Libië... dat gaat helemaal mis... Daarom is Rusland zo belangrijk... Is Rusland zo erg? Ja, het zijn rotzakken. Maar de wereld zit vol rotzakken.’

Dat kwam er allemaal met iets van euforie uit – een man die de wereld opnieuw gaat inrichten.

‘Maar het is goed om te weten dat de rotzakken rotzakken zijn,’ zei Ailes om Bannon een beetje te voeren. ‘Misschien weet Donald dat niet.’

De echte vijand, zei Bannon, die zich niet van de wijs liet brengen en Trump niet te veel wilde verdedigen of afkammen, was China. China was het eerste front in de nieuwe koude oorlog. Dat was onder Obama altijd verkeerd begrepen – alles wat we toen meenden te begrijpen, zagen we helemaal verkeerd. De Amerikaanse inlichtingendiensten hadden daarin gefaald. ‘Volgens mij is Comey een derderangsfiguur. Volgens mij is Brennan tweederangs,’ zei Bannon minachtend over de directeuren van de FBI en de CIA.

‘Het Witte Huis van nu werkt net zoals het Witte Huis onder Johnson in 1968. Susan Rice’ – de veiligheidsadviseur van Obama – ‘leidt de campagne tegen IS als nationale veiligheidsadviseur. Zij kiezen de doelen, zij kiest de droneaanvallen. Ik bedoel, ze voeren die oorlog net zo effectief als Johnson in ’68.

Het Pentagon staat er helemaal buiten. De inlichtingendiensten ook. De media hebben Obama ermee laten weggelaten. Als je de ideologie wegdenkt is het gewoon een stel amateurs. Ik weet niet wat Obama doet. Op Capitol Hill kent niemand hem, de zakenwereld kent hem niet – wat heeft hij bereikt, wat doet hij?

‘Hoe staat Donald hierin?’ vroeg Ailes, die nu duidelijk insinueerde dat Bannon ver op zijn weldoener vooruitliep.

‘Die is het er helemaal mee eens.’

‘Gefocust?’

‘Hij gaat erin mee.’

‘Ik zou Donald niet te veel stof tot nadenken geven,’ zei Ailes geamuseerd. Bannon snoof. ‘Te veel, te weinig – dat hoeft niet per se iets te veranderen.’

‘Waar is hij aan begonnen met de Russen?’ drong Ailes aan.

‘Waar het op neerkomt,’ zei Bannon, ‘is dat hij naar Rusland is geweest en dat hij dacht dat hij Poetin te spreken zou krijgen. Maar Poetin was niet geïnteresseerd. Dus hij blijft het proberen.’

‘Zo is Donald,’ zei Ailes.

‘Ja, ongelooflijk,’ zei Bannon, die Trump inmiddels beschouwde als een soort natuurwonder dat elke verklaring te boven ging.

En weer, alsof hij het onderwerp Trump terzijde schoof als niet meer dan een grote, merkwaardige aanwezigheid waarvoor je dankbaar moest zijn maar waarmee je wel moest leren leven, denderde Bannon door in de rol die hij voor zichzelf had bedacht, de auteur van Trumps presidentschap: ‘China is alles. De rest doet er niet toe. Als we het met China niet goed doen, doen we niets goed. Het is allemaal heel simpel. China staat nu waar nazi-Duitsland in 1929, 1930 stond. De Chinezen zijn net als de Duitsers: de redelijkste mensen ter wereld, totdat het misgaat. En dan slaat het om, net zoals in Duitsland in de jaren dertig. Dan krijg je een hypernationalistisch land en als het eenmaal zover is, krijg je de geest niet meer in de fles.’

‘Ik zie Donald niet als Nixon in China,’ zei Ailes met een stalen gezicht; hij leek Trump als wereldhervormer niet bepaald geloofwaardig te vinden.

Bannon glimlachte. ‘Bannon in China,’ zei hij op gezwollen toon en met wrange zelfspot.

‘Hoe gaat het met die jongen?’ vroeg Ailes. Hij doelde op Trumps schoon-

zoon en voornaamste politiek adviseur, de zesendertigjarige Jared Kushner.

‘Dat is mijn partner,’ zei Bannon. Zijn toon suggereerde dat hij dat zou blijven beweren, ook als hij er in werkelijkheid anders over dacht.

‘Echt?’ twijfelde Ailes.

‘Hij zit in het team.’

‘Hij luncht wel vaak met Rupert.’

‘Nu je het zegt,’ zei Bannon, ‘op dat vlak zou je me kunnen helpen.’ Daarop probeerde hij Ailes over te halen hem te helpen Murdoch onderuit te halen. Sinds Ailes bij Fox was ontslagen, was zijn bitterheid tegenover Murdoch alleen nog maar gegroeid. Nu drong Murdoch bij de president-elect aan op een gematigde houding tegenover het establishment – een vreemde omkering in de steeds vreemdere stromingen binnen het Amerikaanse conservatisme. Bannon wilde dat Ailes tegen Trump, wiens afschuw van vergeetachtigheid en seniliteit een van zijn vele neuroses was, beweerde dat Murdoch niet meer helemaal helder was.

‘Ik zal hem bellen,’ zei Ailes. ‘Maar Trump doet alles voor Rupert. Net als voor Poetin. Likken naar boven, schoppen naar beneden. Ik ben er alleen niet gerust op wie wie manipuleert.’

Tot genoegen van de andere gasten gingen de oudere rechtse mediastrategie en de (net iets) jongere zo door tot halfeen, waarbij de oudere het nieuwe nationale raadsel Trump probeerde te doorzien – al zou Ailes zelf beweren dat Trumps gedrag eigenlijk altijd voorspelbaar was – en de jongere vastberaden leek te zijn grote moment niet te bederven.

‘Donald Trump heeft het. Het is dan wel Trump, maar hij heeft het. Trump is Trump,’ bevestigde Bannon.

‘Ja, Trump is Trump,’ zei Ailes met iets ongelovigs in zijn stem.

HOOFDSTUK I

VERKIEZINGS DAG

In de middag van 8 november 2016 nam Kellyanne Conway – de campagne-manager van Trump en een centrale hoofdrolspeelster in Trumpworld – plaats in haar glazen werkkamer in de Trump Tower. Tot de laatste weken van de verkiezingscampagne was de sfeer in het hoofdkwartier van Trump erg tam geweest. Het enige waarin het zich van een gewoon kantoor onderscheidde, waren een paar posters met rechtse verkiezingsleuzen.

Conway was in een opmerkelijk opgewekte stemming als je bedenkt dat ze een klinkende, zo niet verpletterende nederlaag tegemoet ging. Donald Trump ging verliezen – daar was ze van overtuigd – maar misschien kon hij het verschil onder de zes punten houden. Dat zou toch een triomf zijn. Wat de nederlaag zelf betrof haalde ze haar schouders op: dat was de schuld van Reince Priebus, niet de hare.

Een groot deel van de dag had ze politieke vrienden en bondgenoten gebeld om Priebus' schuld te benadrukken. Nu overlegde ze met een paar televisieproducenten en presentatoren met wie ze een goede relatie had opgebouwd – en bij wie ze na de verkiezingen een vast contract als televisiepresentator hoopte te krijgen, daarover was ze al een paar weken in gesprek. Sinds ze half augustus de immer strijdbare stem van de campagne was geworden, maakte ze velen van hen zorgvuldig het hof. Met haar snelle glimlachjes en haar merkwaardige combinatie van verongelijkheid en onverstoorbaarheid kwam ze op televisie merkwaardig goed over.

Afgezien van alle afschuwelijke blunders in de campagne was het Republikeins Nationaal Comité een duivel waar ze maar geen greep op kregen, zei ze, en was in handen van Priebus, zijn sidekick, de tweeëndertigjarige Katie

Walsh, en Sean Spicer, hun woordvoerder. In plaats van achter Trump te staan stelde het RNC, uiteindelijk het gereedschap van het Republikeinse establishment, zich al sinds Trumps benoeming tot kandidaat in het begin van die zomer uiterst gereserveerd op. Toen Trump steun nodig had, kreeg hij die eenvoudigweg niet.

Dat was het eerste deel van Conways verhaal. Het andere deel was dat de campagne zich ondanks alles weer uit het ravijn omhoog had weten te worstelen. Het zwaar onderbezette team met zo ongeveer de ergste kandidaat uit de moderne politieke geschiedenis – Conway rolde met haar ogen of keek strak voor zich uit als Trumps naam viel – had het onder de gegeven omstandigheden nog opmerkelijk goed gedaan. Conway, die nog nooit aan een nationale campagne had meegewerkt en vóór haar tijd bij Trump directeur van een klein opiniepeilingsbureau was geweest, begreep heel goed dat ze na de campagne een van de belangrijkste conservatieve televisiestemmen zou worden.

Een van de opiniepeilers van Trumps campagne, John McLaughlin, suggereerde sinds ongeveer een week dat de stemmen in sommige belangrijke staten, waar het er tot dan toe droevig voor had gestaan, misschien wel in het voordeel van Trump zouden omslaan. Maar noch Conway, noch Trump zelf, noch Trumps schoonzoon Jared Kushner – de feitelijke leider van de campagne – twijfelde er ook maar een moment aan dat hun onverwachte avontuur binnenkort afgelopen zou zijn.

Alleen Steve Bannon, die wel vaker een afwijkende mening had, hield vol dan het tij binnenkort in hun voordeel zou keren. Maar ja, dat was Bannon – *crazy Steve* – dus daar hechtte niemand belang aan.

Bijna iedereen in het campagneteam, nog steeds een bijzonder klein gezelschap, was net zo realistisch over de vooruitzichten als ieder ander in het politieke landschap. Iedereen was het er stilzwijgend over eens: Donald Trump werd geen president en dat was misschien maar goed ook. Het kwam wel handig uit dat het eerste betekende dat ze zich niet met het tweede bezig hoefden te houden.

Naarmate de campagne het einde naderde werd Trump optimistischer. Hij had de tape van Billy Bush overleefd terwijl het RNC in het daaropvolgende tumult het gore lef had gehad erop aan te dringen dat hij zich terugtrok. James Comey, de directeur van de FBI, had bizar genoeg besloten Hillary onderuit te halen door elf dagen voor de verkiezing te zeggen dat hij het onderzoek naar

haar e-mails ging heropenen, zodat een klinkende overwinning van Clinton was afgewend.

‘Ik kan de beroemdste man ter wereld worden,’ zei Trump aan het begin van de campagne tegen Sam Nunberg, die dan weer wel en dan weer niet zijn adjudant was.

‘Maar wil je president worden?’ vroeg Nunberg (iets totaal anders dan de existentiële vraag die een presidentskandidaat gewoonlijk krijgt voorgelegd: ‘Waarom wil je president worden?’). Nunberg kreeg geen antwoord.

Dat hoefde ook niet, want Trump ging geen president worden.

Trump's oude vriend Roger Ailes zei wel eens dat je presidentskandidaat moet zijn geweest om groot te worden in de televisiewereld. Nu lanceerde Trump, aangemoedigd door Ailes, geruchten over een Trump-televisie-imperium. Een geweldige toekomst.

Trump's merknaam zou aanmerkelijk sterker uit deze campagne komen, verzekerde hij Ailes, en dan waren de mogelijkheden onbegrensd. ‘Dit is groter dan ik ooit had durven dromen,’ zei hij een week voor de verkiezingen tijdens een gesprek met Ailes. ‘Ik denk niet aan verliezen, want dat is geen verliezen. We hebben nu al helemaal gewonnen.’ Bovendien had hij zijn openbare reactie al klaar als hij eenmaal had verloren: *Verkiezingsfraude!*

Donald Trump en zijn kleine gideonsbende stonden klaar om met vuur en verve te verliezen. Niet om te winnen.

In de politiek is er altijd een verliezer, maar iedereen denkt altijd dat hij kan winnen. En waarschijnlijk kun je ook alleen winnen als je gelóóft dat je gaat winnen – behalve in de campagne van Trump.

Trump zei over zijn eigen campagne aldoor dat het een waardeloze campagne met alleen *losers* was. Hij was ervan overtuigd dat Clinton uitsluitend briljante *wINNERS* in haar team had. ‘Zij hebben de allerbesten en wij de allerslechtsten,’ zei hij vaak. In het campagnevliegtuig deed Trump niets anders dan alles en iedereen dissen: hij was omringd door idioten.

Corey Lewandowski, Trump's eerste min of meer officiële campagnemanager, werd vaak door de kandidaat uitgeoeterd. Maandenlang zei Trump dat hij ‘de allerslechtste’ was en in juni 2016 ontsloeg hij hem. Daarna beweerde Trump aldoor dat zijn campagne kansloos was zonder Lewandowski. ‘Wij zijn allemaal losers,’ zei hij dan. ‘Iedereen is waardeloos, niemand weet waar hij

mee bezig is... Was Corey maar weer terug.' Al snel kon ook de tweede campagnemanager, Paul Manafort, geen goed meer doen.

In augustus stond hij 12 tot 17 punten op Clinton achter en was de dagelijkse berichtgeving over hem in de pers vernietigend. Zelfs het meest vergezochte scenario van een overwinning kon hij zich niet voorstellen. Op dat hachelijke moment verkocht Trump in essentie zijn verliezende campagne. De rechtse miljardair Bob Mercer, die Ted Cruz steunde, had zijn loyaliteit naar Trump verlegd met een financiële injectie van 5 miljoen dollar. Mercer en zijn dochter Rebekah waren ervan overtuigd dat de campagne een fiasco werd en vlogen per helikopter van Long Island, waar ze een landgoed hadden, naar een benefiet – ze kregen met de minuut meer toezeggingen van andere potentiële donateurs – in het zomerhuis van Woody Johnson, eigenaar van de New York Jets en erfgenaam van Johnson & Johnson, in de Hamptons.

Trump had eigenlijk nauwelijks contact met vader of dochter. Met Bob Mercer, wiens bijdragen aan de conversatie voornamelijk uit eenlettergrepige klanken bestond, had hij maar een paar keer gesproken en zijn hele voorgeschiedenis met Rebekah Mercer bestond uit een selfie met haar voor de Trump Tower. Maar toen de Mercers hem hun plan voorlegden de campagne over te nemen en hun eigen topmensen Steve Bannon en Kellyanne Conway als leiders aan te stellen, verzette hij zich daar niet tegen. Hij kon er alleen niet bij waarom iemand zo iets zou willen. 'Dat hele gedoe gaat nergens over,' zei hij tegen de Mercers.

Alles wees erop dat er een slagschaduw van rampzalige mislukking over de campagne lag die door Steve Bannon werd betiteld als '*the broke-dick campaign*': een gevoel van structurele onmogelijkheid.

De kandidaat die zich afficheerde als miljardair – minstens tien miljard, zei hij – weigerde zelfs zijn eigen geld erin te steken. Bannon zei tegen Jared Kushner – die met zijn vrouw in Kroatië op vakantie was met David Geffen, een vijand van Trump – dat ze na het eerste debat in september nog 50 miljoen extra nodig hadden om het tot de verkiezingen te kunnen volhouden.

'Geen schijn van kans op 50 miljoen, tenzij we een overwinning kunnen garanderen,' zei de realistische Kushner.

'25 miljoen dan?' drong Bannon aan.

'Als we kunnen zeggen dat een overwinning meer dan waarschijnlijk is.'

Uiteindelijk kwam Trump met niets beters dan een lening van 10 miljoen

aan de campagne, op voorwaarde dat hij zijn geld terugkreeg zodra ze andere geldschietters hadden gevonden. (Steve Mnuchin, die in die tijd over de financiën van de campagne ging, kwam de lening innen met een kant-en-klare overschrijvingsinstructie, zodat Trump onmogelijk kon vergeten het bedrag over te maken.)

Eigenlijk was er helemaal geen sprake van een echte campagne, want er was geen echte organisatie of hoogstens een die van geen kant functioneerde. Roger Stone, de eerste feitelijke campagnemanager, was opgestapt of door Trump ontslagen – ze beweerden allebei dat ze de ander hadden afgewezen. Sam Nunberg, een adjudant van Trump die ook voor Stone had gewerkt, was met veel misbaar door Lewandowski de laan uitgestuurd, waarop Trump het schandaal nog vele malen groter maakte door Nunberg voor de rechter te dagen. Lewandowski en Hope Hicks, de pr-vrouw die door Ivanka Trump was aangesteld, kregen een relatie, die eindigde in een straatgevecht – een incident dat Nunberg ter sprake bracht in zijn reactie op Trumps aanklacht. De campagne leek niet ontworpen om wat dan ook te winnen.

Trump had de andere zestien Republikeinse kandidaten dan wel verslagen, hoe onwaarschijnlijk dat ook leek, maar het idee dat hij de verkiezingen zou winnen leek er niet minder belachelijk door.

En als een overwinning dat najaar al iets minder onmogelijk leek, verdampde dat idee door de affaire met Trumps uitspraken tegenover Billy Bush. ‘Ik voel me automatisch aangetrokken tot schoonheid – ik begin gewoon te zoenen,’ zei Trump tegen de NBC-presentator Billy Bush voor een open microfoon te midden van het nationale debat over seksueel wangedrag. ‘Als een magneet. Gewoon zoenen. Ik begin meteen. Als je een ster bent, laten ze het toe. Dan kun je doen wat je wilt... Je kunt ze bij hun *pussy* pakken, je kunt alles doen wat je wilt.’

Het was een dramatische ontwikkeling. Het was zo pijnlijk dat Reince Priebus, het hoofd van het RNC, die uit Washington naar New York was geroepen voor een spoedvergadering in de Trump Tower, zich er niet eens toe kon zetten Penn Station uit te komen. Het team van Trump heeft twee uur op hem in moeten praten voordat hij tevoorschijn kwam.

‘Jongen,’ zei de radeloze Bannon, die Priebus telefonisch moest overhalen, ‘misschien zien we elkaar na vandaag nooit meer, maar je moet echt naar de Trump Tower komen en naar binnen gaan.’